

просах и ответах. – Система ГАРАНТ, 2007. – С. 107–108. 4. Иванов Н. В. Авторские и смежные права в музыке: учебно-практическое пособие / под ред. А. П. Сергеева. М.: Проспект, 2009. – С. 32–34. 5. Белых В. С., Кривошеев И. В. Авторское право. – М.: Норма, 2008. – С. 401. 6. Крюков В.П. Авторское право: Учебное пособие. – М.: Юрайт, 2008. – С. 225–229. 7. Сергеев А. П. Право интеллектуальной собственности в РФ. – М.: Инфра – М, 2000. – С. 278–282.

*Перевалова Л. В.
г. Харьков, Украина*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття 1 Конституції України закріплює за нашою країною статус демократичної, соціальної, правової держави, яка у своєму перспективному розвитку орієнтується на розбудову громадянського суспільства.

Однак процес перебудови держави, її реформування, на жаль, пов'язаний з кризовими явищами: спад виробництва та зростання безробіття, розпад системи державних і громадських інститутів, розшарування населення на бідних та багатих, занепад моралі, майже відверта пропаганда порнографії, жорстокості й насильства, недоступно високі ціни багатьох форм дозвілля.

Правова держава – це така держава, в якій створюються умови для найбільш повного забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а державна влада пов'язана правом з метою запобігання її зловживанням. Правова держава не може існувати без правової культури, без розвинутої правосвідомості, вона несумісна з правовим нігілізмом, беззаконністю, анархією. Між тим сьогодні ми зустрічаємось з таким станом, коли правова культура різних категорій населення знаходиться на низькому рівні. Демократизація усіх сфер громадського життя ставить нові вимоги до осмислення таких фундаментальних проблем, як формування нової громадської правосвідомості, втілення в життя ідеї верховенства закону, правова захищеність особистості. Демократизація неможлива без боротьби із негативними явищами, які існують у сучасному суспільстві.

Державна незалежність, яку здобула Україна, перехід від тоталітарного режиму до демократизму, процес національного відродження потребують і відповідного виховання громадянина нової держави.

Розбудова громадянського суспільства та забезпечення його подальшого розвитку можливі за умови досягнення всіма громадянами або переважною їх більшістю високого рівня громадянської зрілості. Досягнення цього рівня потребує надійної науково обґрунтованої системи громадянського виховання і, перш за все, молоді. Актуальність проблеми формування у молодих людей громадянських цінностей обумовлена об'єктивними потребами та закономірностями суспільного та економічного розвитку нашої держави.

В умовах створення правової держави особливого значення набуває формування правової культури, тому що без правової культури неможливе здійснення правової реформи, забезпечення нормальної життєдіяльності суспільства, особистості. Правова культура представляє собою знання найбільш необхідного законодавства, вміння правильно розуміти і використовувати його на практиці, нетерпимість до любых порушень законності.

Проблеми правової культури та правосвідомості досліджувалися багатьма вченими (Р. Гарофаро, С. Гогель, І. Голосніченко, Л. Горбунова, І. Ільїн, М. Конох, А. Кутир-

кін, В. Лозовий, П. Макушев, Т. Мартинюк, Н. Матузов, А. Малько, П. Новгородцев, О. Скакун, М. Цимбалюк, Е. Феррі, Т. Ярошевська та ін.).

Так, на думку Т. Ярошевської, правова культура – це така система правових цінностей, які відображають у правовій формі стан свободи людини і громадянина. Це глибокі знання і розуміння права, ретельне виконання його вимог як усвідомленої необхідності, так і внутрішньої переконаності. Тобто володіючи високою правовою культурою, громадяни спроможні вільно себе орієнтувати, керуючись визначенням соціальної цінності права, власної обраної поведінки [2, С. 151].

Проте, як зазначає А. Кутиркін, правова культура українського суспільства, яка є частиною його загальної культури та одним із головних показників рівня розвитку суспільства, наразі перебуває лише на стадії формування й потребує цілеспрямованої діяльності з її становлення та активного розвитку [3, С. 122].

Правова культура суспільства – різновид і невід’ємна частина загальної культури, що становить систему духовних і матеріальних цінностей у правовій сфері, розвинених суспільством завдяки постійному вдосконаленню заходів просвітницько-освітнього характеру з урахуванням загальнолюдських цінностей, та визначає рівень розвитку правової системи суспільства [4, С. 104].

Слід погодитися з І. Голосніченко, що побудова правової держави без поліпшення правової культури та підвищення рівня правосвідомості громадян України є неможливою і великого значення у світлі цього набувають саме правове виховання та правова освіта [5, С. 25].

Особливого значення в зв’язку з цим набуває проблема формування правової культури молоді, яка визначає майбутнє нашої держави.

Молодь – це неоднорідна соціальна група, яку умовно можна поділити на: учнівську молодь – це молоді люди віком від 14 до 18 років, які переважно навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах; студентська молодь від 19 до 25 років, яка навчається у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації; третю групу складають молоді люди віком від 26 до 35 років, які активно включилися у соціально-правову практику.

Виховання молоді, в дусі патріотизму, свідомого відношення до праці, високої культури, нетерпимості до явищ, що суперечать нормам моралі, передбачає формування у підростаючого покоління правової культури та правової свідомості. Правова свідомість відображає правову дійсність у формі знання права, оціночного відношення до нього та практичного його застосування, ціннісних орієнтацій, які регулюють поведінку в юридично значимих ситуаціях. Формування правосвідомості української молоді визначає й правову культуру особистості. Ця культура передбачає глибоку повагу до правової основи держави і суспільного життя; розуміння соціальної ролі права і переконання в необхідності точного дотримання його норм і принципів; нетерпимість до будь-яких порушень законності; готовність до повсякденного співвідношення своєї поведінки з принципами і нормами закону і до сприяння формуванню такої ж позиції у інших членів суспільства тощо.

Безсумніву молодь повинна мати високий рівень правової культури, бути обізнаною у законодавстві, знати свої права і обов’язки, а також механізм їх забезпечення, адже незабаром вона поповнить ряди національної еліти, прямо чи опосередковано впливатиме на процес державотворення в Україні, від її вибору значною мірою залежатиме, чи бути Україні дійсно демократичною, соціальною, правовою державою. Природно, що вивчення основ національного законодавства викликає у молоді зацікавленість щодо практичного втілення правових норм.

Питання про правову освіту сучасної української молоді актуальне у зв’язку з необхідністю виховання громадян у дусі активної участі у формуванні правової держави і

законослухняності, забезпечення їх правовою інформацією щодо чинного законодавства й практики його застосування, профілактики правопорушень, які скоюються на ґрунті правового нігілізму, цинізму та аморальності; формування правової культури європейського типу, яка дасть можливість громадянам інтегруватись у європейський і світовий правовий простір для реалізації своїх приватних та публічних інтересів.

На підвищення правосвідомості й правової культури громадян була спрямована «Програма правової освіти населення України», яка була затверджена Кабінетом Міністрів України 29 травня 1995 року за номером № 336. Але заходи щодо практичної роботи з реалізації цієї програми не дали відчутних результатів.

Рішенням колегії Міністерства освіти та науки України від 25 червня 2009 р. була прийнята Концепція національного виховання студентської молоді, яка має стати складовою частиною системи національного виховання громадян України. Національне виховання має стати фундаментом становлення світогляду молодої людини, на якому формуються фахові знання та професійна відповідальність.

До принципів національного виховання відносять такі принципи як: демократичність, тобто визнання права кожного на свободу виявлення своєї творчої індивідуальності, усунення авторитарних методів виховання; гуманізація – створення умов для особистісної самореалізації, формування людяної, щирої, доброзичливої, милосердної особистості; пріоритет правової свідомості – виховання поваги до конституційних прав та свобод людини.

Головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина – патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим поколінням національної свідомості, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів.

Серед основних напрямків національного виховання Концепція відокремлює громадянсько-правове виховання, яке передбачає прищеплення поваги до прав і свобод людини та громадянина; виховання поваги до Конституції та законів України, державних символів України; виховання громадянського обов'язку перед Вітчизною; формування політичної та правової культури особистості; залучення студентської молоді до участі у добродійних акціях і розвитку волонтерського руху.

Таким чином держава приділяє важливе значення формуванню правової культури сучасної молоді, яка передбачає глибоку повагу до правової основи держави і суспільного життя; розуміння соціальної ролі права і переконання в необхідності точного дотримання його норм і принципів; нетерпимість до будь-яких порушень законності; готовність до повсякденного співвідношення своєї поведінки з принципами і нормами закону і до сприяння формуванню такої ж позиції у інших членів суспільства тощо.

Ігнорування закону, протиставлення прав і обов'язків, свідчить про відсутність належної правової культури, і тим самим про відсутність належного правового виховання сучасної молоді.

Необхідність правового виховання молоді зумовлюється рядом чинників.

По-перше, неповнолітні і молоді члени суспільства перебувають на стадії переходу до соціальної зрілості, до самостійного життя, до здійснення соціальних функцій у повному обсязі. По-друге, в їх поведінці з'являються вікові особливості інтелекту, волі, емоцій тощо. Саме ці особливості і зумовлюють, зокрема, недостатнє вміння визначати істинне значення того чи іншого факту, дати правильну оцінку прикладу, який спостерігається, протистояти негативному прикладу мікросередовища, і зумовлюють необхідність правового виховання молодого покоління у дусі поваги до Закону. Необхідно перш за все сформу-

вати у кожної молоді людини розуміння того, яке значення має закон в житті всіх і кожного. Причому закон слід розуміти не як формальну заборону, а як керівництво до дій, компас для прийняття правильного рішення в будь-якій ситуації, причому рішення правильного як з точки зору суспільства, такі з точки зору сучасного і майбутнього даного індивіда. Важлива роль у цьому відводиться педагогам, батькам та правознавцям.

Якщо підходити до проблеми правового виховання з врахуванням сучасних досягнень суспільствознавчих наук: філософії, права, психології, соціології та інш., то стає очевидним, що правове виховання – це тривалий в просторі і часі процес, який не може не відбуватися без протиріч. В цьому процесі приймають участь усі громадяни протягом всього свого життя в якості вихованців та вихователів – в залежності від ролі, яку вони виконують. Тому стан правової вихованості, досягнутий будь-яким суб'єктом – тільки момент цього процесу, а діяльність, спрямована на правове виховання – необхідна, важлива сторона цього процесу.

Зрозуміло, що організована діяльність з правового виховання повинна бути такою, щоб нейтралізувати, витіснити, перемогти все темне і консервативне, що дуже актуально сьогодні, коли правовий нігілізм і правове безкультур'я набули небаченого «розмаху».

Але слід відмітити, що правове виховання неможна зводити до завдання профілактики правопорушень. Правда, профілактичний елемент в структурі правового виховання міститься, і в багатьох випадках він має важливе значення для формування активної життєвої позиції кожного члена суспільства, уміння і готовності боротися з будь-якими негативними відхиленнями від соціальних норм. Але правове виховання не зводиться тільки до профілактики правопорушень, а спрямоване, перш за все, на забезпечення своїми специфічними засобами досягнення спільних цілей політичного і морального виховання.

Як вже відзначалося, завданням правового виховання є формування у громадян правового світогляду, яке відбувається під впливом всіх аспектів суспільної діяльності і суспільних відносин. Поряд з цим існують і специфічні методи цілеспрямованого правового виховання. Вони включають різні форми вивчення права, інформування та пояснення права всіма засобами масової інформації, впливу на особу, застосування правової практики, яку вона спостерігає, та її особиста участь у правоохоронній діяльності.

Однак було б неправильно зводити правове виховання виключно до викладання основ права або до різних видів правової лекційної роботи. Обов'язковим елементом правового виховання молоді є демонстрація їм прикладів неухильного дотримання вимог законів у повсякденному житті, у тому числі у сім'ї, учбовому закладі, на підприємстві, у побутовій сфері. Однак, як зауважують деякі автори, сила слова велика, однак більша сила прихована в реальності, тобто тих суспільних відносинах, у яких відбувається життєдіяльність особи. Не слід покладати усі надії тільки на виховну силу інформації про закон, оскільки на свідомість людини впливає ціла система факторів, досить складних, а підчас протирічливих. Тому, зокрема педагоги, та інші вихователі повинні постійно пам'ятати про те, що несправедливість в оцінці знань, приховування правопорушень, бездіяльність стосовно джерел негативного впливу на молодь – все це не тільки порушує елементарні правила педагогічної етики, але й є яскравими прикладами порушення законності, які негативно впливають на формування правосвідомості.

Таким чином, забезпечення знань в необхідних межах закону – це не самоціль, а засіб, за допомогою якого треба досягти такого рівня розуміння права і його принципів, коли молода особа готова слідувати закону, проявляти високу правову активність у повсякденному житті, уміє співставляти свою поведінку та поведінку оточуючих людей з принципами та конкретними вимогами закону.

Правове вихованн є важливим регулятором поведінки, важливим каналом засвоєння колективного досвіду суспільства. Підліток, юнак, які наділені достатньою правовою культурою, можуть у певній ситуації намітити і реалізувати правильну лінію поведінки, незважаючи на недостатній життєвий досвід. Отже, вимога знати, поважати і виконувати закони належить до числа першочергових у вихованні молоді, для того щоб перетворити повагу до права, закону в особисте переконання кожного молодого члена суспільства.

Список літератури: 1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141. Із змінами, внесеними згідно із Законом N 2952-VI (2952-17) від 01.02.2011, ВВР, 2011, N 10, ст. 68. 2. Ярошевська Т. Правова освіта для студентів вищих технічних навчальних закладів // Право України. – 2010. – № 5. – С. 149–154. 3. Кутиркін А. Шляхи розвитку та практики правового виховання населення України // Право України. – 2008. – № 3. – С. 122–125. 4. Скакун О. Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 2-ге видання – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 520 с. 5. Голосніченко І. Правосвідомість і правова культура у розбудові Української держави // Право України. – 2005. – № 4. – С. 25.

*Сазонова О. А.
г. Белгород, Россия*

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РФ И РАЗВИТИЕ УКРАИНО-РОССИЙСКИХ ОТНОШЕНИЙ

В Российской Федерации приняты два важных закона: «О гражданстве» и «О правовом положении иностранных граждан», множество постановлений и ведомственных актов. Созданы и функционируют Правительственная комиссия по миграционной политике и Межведомственная рабочая группа по подготовке предложений по совершенствованию миграционного законодательства Российской Федерации. Наконец, утверждена распоряжением Правительства Российской Федерации Концепция регулирования миграционных процессов в Российской Федерации.

Концепция Правительства России регулирования миграционных процессов, утвержденная 1 марта 2003 года, описывает миграционную ситуацию, цели, принципы, задачи, направления и механизмы регулирования миграционных процессов. Структура документа логична, но при его рассмотрении невольно возникают вопросы о противоречии заявленных целей предлагаемым конкретным действиям по их реализации.

Во главу угла регулирования миграционных процессов ставится «обеспечение условий социально-экономического и демографического развития страны». Ни для кого не секрет, что население России сокращается вот уже более 10 лет, никаких посылов к тому, что этот процесс пойдет вспять, в ближайшие полвека, по крайней мере, не просматривается. Россия повсеместно недонаселена: по расчетам А. Трейвиша, по плотности населения (меньше 9 человек на 1 кв. км) Россия опережает всего 12 стран мира, пустынных, горных или северных, как она сама, и уступает в 2–3 раза Скандинавии и США, в 6–10 раз – соседям по СНГ, в 15 раз – Китаю, в 37 – Японии [1]. Причем недонаселены все части страны, за исключением отдельных регионов Северного Кавказа. В России не хватает городов, транспортных магистралей. Не случайно В.В. Путин как-то заявил, что «идеальным вариантом для страны было бы население в 500 миллионов человек» [2].